

Protestantse Kerk

bij Open Deur november 2015

In gesprek over Verlies

Een dierbare verliezen – onpeilbaar verdriet. Woorden van troost schieten vrijwel altijd tekort. Hoe kun je rouwen, hoe kun je herdenken? Rouw toont zich ook in het openbaar: stille tochten, de herdenkingsdienst voor de slachtoffers van vlucht MH17, bloemengroeten, briefjes met lieve woorden, een condoleanceregister op internet. In de kerk worden op Allerzielen en de laatste zondag van het kerkelijk jaar de overledenen herdacht. Verschilt de manier waarop vandaag de dag omgegaan wordt met verlies van die van vroeger? We gaan er met elkaar over in gesprek.

Inleiding

Samen in gesprek gaan over 'verlies' – misschien moest u wel even slikken toen u dat hoorde. Want hoewel iedereen in het leven te maken heeft met verlieservaringen, gaat niet iedereen daar even makkelijk over in gesprek. Spreek daarom vooraf aan deze ontmoeting af dat:

- wat vandaag met elkaar gedeeld wordt onder elkaar blijft
- iedereen vrij is om te vertellen, maar ook om te zwijgen. Als het gaat om ervaringen van verlies kan en hoeft niet alles onder woorden te worden gebracht.

Op pag. 3 schrijft Aart Mak dat de dood steeds minder een taboe aan het worden is. In huis gebruiken mensen allerlei manieren om aan te geven dat zij iemand missen, dat zij een dierbare gedenken. Door een foto, een kaars of een bloem op een mooie plek neer te zetten, of door een urn een prominente plek in de huiskamer te geven.

- Op welke manier gedenkt u uw dierbare overledenen? Heeft u daarvoor ook een plekje in uw huis of kamer ingericht?

Rouwen vroeger en nu

Vroeger werd soms anders omgegaan met verlies dan nu. Ik herinner me bijvoorbeeld dat mijn oma vertelde dat zij in tijden van rouw de ramen afdekte met lakens. In andere kringen was het dragen van een 'rouwband' om de arm een bekend gebruik. In de verschillende klederdrachten die Nederland kent, is er ook een dracht voor tijden van rouw.

- Kent u ook dergelijke voorbeelden? Bijvoorbeeld uit uw jeugd of uit verhalen van anderen?
- Wat vindt u van de speciale rouwdracht die vroeger werd gedragen?
- Zou u vandaag de dag, in tijden van rouw, willen dat dat aan uw kleding zichtbaar was?

Niet alleen in uiterlijkheden werd vroeger anders met verlies omgegaan dan nu. Het kwam bijvoorbeeld ook tot uitdrukking in de manier waarop over verlies gesproken werd (of niet). Aart Mak schrijft hierover het volgende: 'In andere tijden (...) bleven mensen langer getekend door hun verdriet. Dat was zichtbaar aan hun kleding en merkbaar aan hun levensstijl. Het normale was niet zo dwingend aanwezig als levensstandaard. In tijden van grote kindersterfte, verwoestende natuurrampen en een slappe of zelfs onverschillige overheid (...) spelen persoonlijk verlies en alle verdriet daaromheen een andere rol in het alledaagse leven.'(pag. 2)

- Herkent u dit in uw eigen leven? Maakte u bijvoorbeeld vroeger een verlies mee waarmee heel anders omgegaan werd dan vandaag de dag het geval zou zijn?
- Ziet u voor- en nadelen van deze verschillende manieren van omgaan met rouw?

Tijd

Rouwen kost tijd. Toch wordt die de rouwende niet altijd gegund. Geeft u eens een reactie op de volgende uitspraken die op pag. 3 gedaan worden:

- *'De tijd nemen om te rouwen hoort niet echt bij de manier waarop veel mensen zich door het leven haasten.'*
- *'Er zijn nog altijd heel wat uitingen van ongeduld hoorbaar als: "Wordt het geen tijd om weer eens wat te gaan doen?"'*
- Voor iemand die rouwt staat de tijd stil. *'In plaats van in een rechte lijn te leven, van dag tot dag, cirkelt de rouwende met zijn gedachten en gevoelsleven weken- of maandenlang om die ene gebeurtenis.'*
- Als mensen vragen hoe het gaat, geeft de rouwende een ontwijkend antwoord omdat het echte antwoord de ander kan laten schrikken of verlegen maakt. *'En dus wordt er niet echt met elkaar gesproken.'*

Noomi en Ruth

Het bijbelboek Ruth opent met een dramatisch verhaal van verlies. Lees het eerste hoofdstuk uit Ruth eens met elkaar door:

In de tijd dat de rechters het volk leidden, brak er een hongersnood uit in het land. Een man trok daarom met zijn vrouw en zijn twee zonen weg uit Betlehem in Juda, om een tijdlang in de vlakke van Moab te gaan wonen. De naam van de man was Elimelech, die van zijn vrouw Noömi, en zijn twee zonen heetten Machlon en Kiljon;

Toen ze in Moab waren aangekomen, bleven ze daar als vreemdeling wonen. Na enige tijd stierf Elimelech, de man van Noömi, en zij bleef achter met haar twee zonen. Zij trouwden allebei met een Moabitische vrouw. De naam van de ene was Orpa, die van de andere was Ruth. Nadat ze daar ongeveer tien jaar gewoond hadden, stierven ook Machlon en Kiljon, en de vrouw bleef alleen achter, zonder haar twee zonen en zonder haar man.

Toen Noömi hoorde, daar in Moab, dat de HEER zich het lot van zijn volk had aangetrokken en dat het weer te eten had, maakte ze zich samen met haar twee schoondochters gereed om Moab te verlaten en terug te keren. Maar toen ze eenmaal op de terugweg waren naar Juda, zei Noömi: 'Gaan jullie nu maar allebei terug naar het huis van je moeder. Moge de HEER zo goed voor jullie zijn als jullie voor mij en mijn gestorven zonen zijn geweest. Moge hij ervoor zorgen dat jullie allebei geborgenheid vinden in het huis van een man,' en ze kuste hen. Toen barstten zij in tranen uit en zeiden: 'Maar we willen met u terugkeren naar uw volk!' 'Ga terug, mijn dochters,' zei Noömi, 'waarom zouden jullie met mij meegaan? Kan ik soms nog zonen krijgen die jullie mannen kunnen worden? Ga toch terug, want ik ben te oud voor een man. Zelfs al zou

ik nog hoop koesteren, zelfs al sliep ik vannacht nog met een man en al bracht ik nog zonen ter wereld – zouden jullie dan wachten tot ze groot zijn en je ervan laten weerhouden met een andere man te trouwen? Nee, mijn dochters, mijn lot is te bitter voor jullie; de HEER heeft zich tegen mij gekeerd.’ Opnieuw begonnen zij te huilen. Orpa kuste haar schoonmoeder vaarwel, maar Ruth week niet van haar zijde. ‘Kijk, je schoonzuster gaat terug naar haar volk en haar god,’ zei Noömi, ‘ga haar toch achterna!’ Maar Ruth antwoordde: ‘Vraag me toch niet langer u te verlaten en terug te gaan, weg van u. Waar u gaat, zal ik gaan, waar u slaapt, zal ik slapen; uw volk is mijn volk en uw God is mijn God. Waar u sterft, zal ook ik sterven, en daar zal ik begraven worden. De HEER is mijn getuige: alleen de dood zal mij van u scheiden!’ Noömi zag dat Ruth vastbesloten was om met haar mee te gaan en drong niet langer aan. Zo gingen zij samen verder, tot in Betlehem.

Hun aankomst in Betlehem baarde veel opzien. Overal in de stad riepen de vrouwen: ‘Dat is toch Noömi?’ Maar ze zei tegen hen: ‘Noem me niet Noömi, noem me Mara, want de Ontzagwekkende heeft mijn lot zeer bitter gemaakt. Toen ik hier wegging had ik alles, maar de HEER heeft mij met lege handen laten terugkomen. Waarom mij nog Noömi noemen, nu de HEER zich tegen mij heeft gekeerd, nu de Ontzagwekkende me kwaad heeft gedaan?’

Beantwoord daarna de volgende vragen:

- Wat valt u op in dit verhaal? Deel dit met elkaar.
- Wat doet Noömi als reactie op haar verdriet? Wat vindt u daarvan?
- Uiteindelijk gaat Ruth met Noömi mee naar Bethlehem.
 - o Kunt u zich voorstellen wat dit voor Noömi heeft betekend?
 - o Kunt u zich voorstellen wat dit voor Ruth heeft betekend?

Rituelen en herdenken

In de maand november, de maand waarin Allerzielen en de laatste zondag van het kerkelijk jaar vallen, neemt herdenken een belangrijke plaats in.

- Bent u bekend met Allerzielen en/of de laatste zondag van het kerkelijk jaar? Wat betekenen deze dagen voor u?

Aart Mak noemt op pag. 3 de vijf stenen die vlakbij een huis liggen waar vijf bewoners nooit meer naar terug zullen keren.

- Welke betekenis kan het neerleggen van een steen bij rouw en verdriet hebben?
- Zou u redenen kunnen bedenken waarom bij herdenken juist vaak gebruik wordt gemaakt van het materiaal ‘steen’? (en niet bijvoorbeeld hout of staal?)

Tot slot: Bakkie Troost

Op televisie is al een tijdje op zondagochtend het programma ‘Bakkie Troost’ te zien. De presentatrice loopt met een thermoskan koffie op een begraafplaats rond en spreekt daar mensen aan die een graf komen bezoeken of verzorgen. Er wordt gevraagd naar hun verhaal, naar hun verlies. En natuurlijk wordt er een ‘bakkie troost’ bij geschonken.

- Kent u dit programma? Wat vindt u van dit idee?

Drinkt u, ter afsluiting van dit gespreksmoment, met elkaar nog een bakkie troost en wens elkaar al het goede toe voor de komende tijd.

Annemarie Roding, predikant binnen de Protestantse Kerk en geestelijk verzorger bij Careyn